

بانک ملی ایران، یورن او تزن

• معماری بانک در ایران امروز و دیروز • دو مقاله از رابرت آیوی، داور جایزه معمار ۸۸ • کارهای دفتر سادار و ووگا، اسلوونی • طراحی داخلی بانکها • کارهای فرانک گهری، دفتر معماری بهنیش، دفتر معماری پیتر لورنزو ...

بانک ملی شعبه انقلاب

بورن اوتزون

فریار جواهیریان / عکسها: حبیبه مجذوبادی

Two years after winning the International competition for the Sydney Opera House, Utzon accepted the design of one of the main branches of Melli Bank, situated across from Tehran University (1958-1962). The building is set in an elongated rectangular lot with a column-free open plan. As in all of Utzon's designs, the ROOF is the subject of his architecture: here he has used pre-stressed concrete slabs spanning some 26 meters, creating a series of elongated clerestories parallel to one another, which pour light into the double-height space. His aim in his own words was to create "the effect of sun rays breaking through the clouds". This building is in dire need of repairs and should be returned to the original Utzon plans, in which the bank counters were designed as a series of zigzags reminiscent of the roof plan.

مد نظر اوتزون بوده است. بنابراین باید به همان شکل مرمت شود. شعبه انقلاب بانک ملی به عنوان یک بنای مهم تاریخ معماری معاصر باید ثبت شود و به صورت اولیه اش بازگردانده شود.

بورن اوتزون یکی از مهمترین معماران قرن بیستم است که از تبلیغات فرار می‌کرد و ترجیح می‌داد به زندگی‌ای ساده بپردازد. او نیز می‌توانست مانند سایر ستاره‌های معماری جهان، از قبیل گھری، لیسکینند، آیزنمن، فاستر...، دائم در چهار گوش جهان اثر بیافریند و شرکتی کارخانه‌وار راه بیندازد و در یکی از هزاران شبکه ماهواره‌ای حضور پیدا کند. اما او چنین نکرد. ریچارد وستون، که کتاب قطوری به او تخصیص داده است^۳، می‌گوید: «اخلاق او از معماری اش هم بهتر است».

پانوشت‌ها:

- 1- Hatje, gerd, ed. *Encyclopedia of modern architecture*. pp. 131-133.
- 2- Weston, Richard. *Plans, sections, elevations: key buildings of twentieth century*, p. 158.
- 3- Weston, Richard. *Jorn Utzon: Vision inspiration, architecture*.

آن مستطیلی ساده است که در زمینی کشیده، با کمی عقب‌نشینی، روی سکویی قرار گرفته که خود را از خیابان بالا کشیده است. محدودیت زمین شهری، بین دو بنای مجاور، جایی برای بازی در شکل پلان نگذاشته، اما این سادگی پلان، در مقطع به خوبی جبران شده است. خود اوتزون در باره سقف می‌گوید که هدفش تداعی «شعبه‌های خورشید از لابلای ابرهاست». ^۲ بعضی از منتقدان، این سقف را Folded Ceiling نامیده‌اند، و بعضی دیگر به عنوان عناصری الهام گرفته از نورگیرهای بازار. اما سابقاً این سقف را در کاروانسراي بغداد می‌توان یافت.

شیارهای نور به صورت موازی از لابلای سطوح بتنی با اندازه‌های مختلف به فضای داخلی پاشیده می‌شوند. دهانه نسبتاً بزرگ (۲۰/۶۴ متر) اجازه داده کل فضا بدون ستون اجرا شود و در نتیجه یکپارچه دیده شود. اجرای این تیرهای عظیم بتن پیش‌تنیده برای آن زمان در ایران بسیار پیشرفت‌های بوده است، اما در واقع پوشش سقف زیادی ساده است و وقتی از بالا به آن نگاه کنیم، درمی‌یابیم که حتی چقدر بد اجرا شده است.

در فضای ساده داخلی، کیفیت نور و ساختار سقف، بعدی شاعرانه به فضا بخشیده‌اند. همچنین به لطف حضور دو راه‌پله کاملاً متفاوت - و غیرمتعارف برای آن زمان - سادگی فضا کمی به پیچیدگی گراییده است. هر دو راه‌پله به نیم طبقه بالا دسترسی دارند، البته راه‌پله بیضی شکل نقش سازه‌ای نیز دارد. این راه‌پله مجدداً با نورگیری به شکل چشم در سقف تکمیل می‌شود.

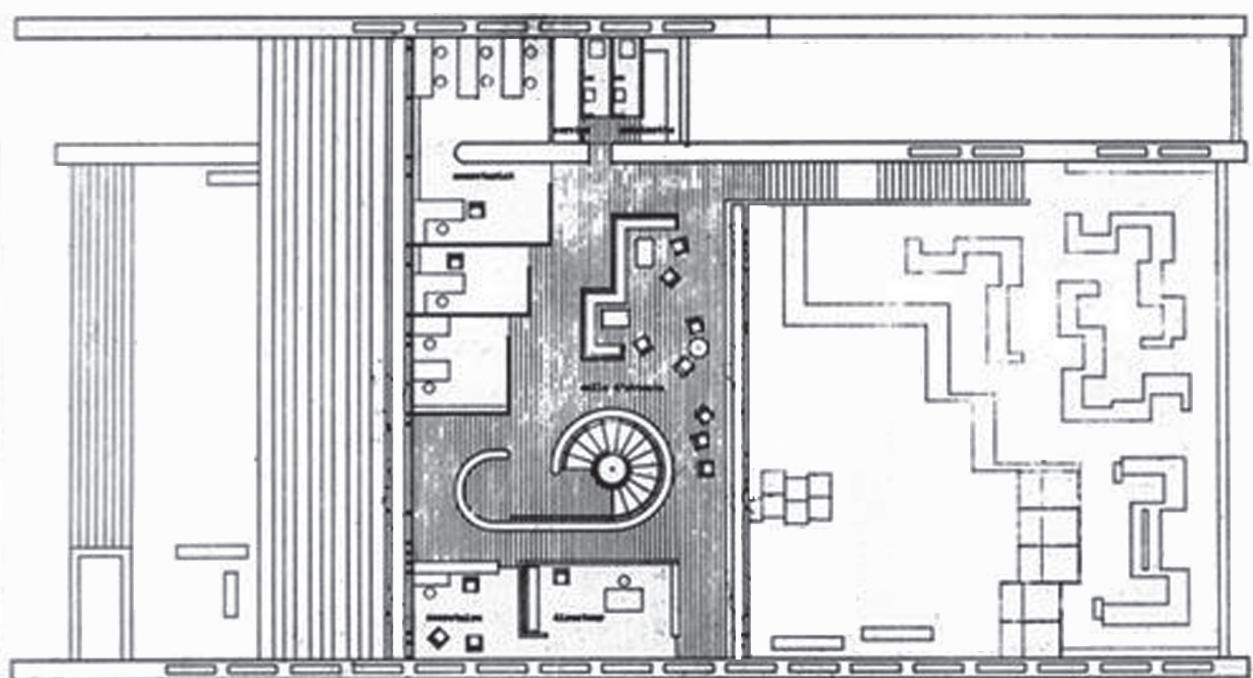
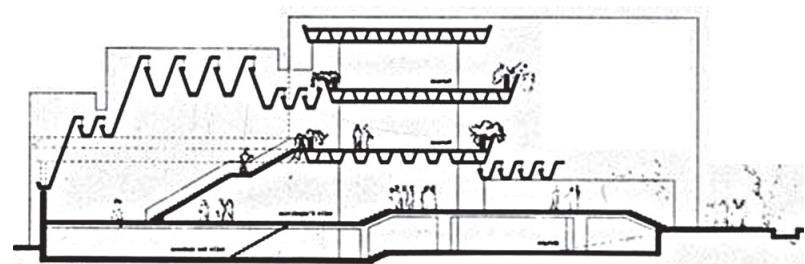
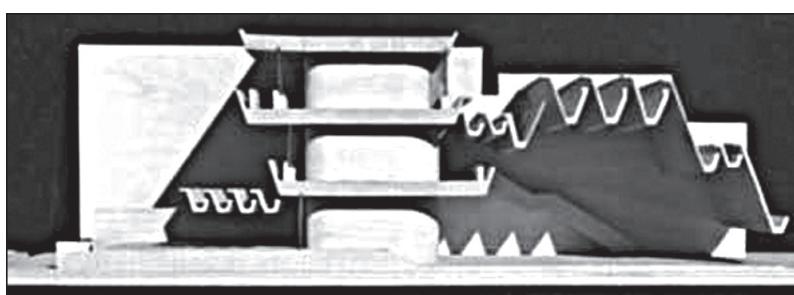
همان طور که از تصاویر پیداست، ساختمان کاملاً فرسوده شده و به مرمت نیاز دارد. مهندس پرویز طلایی، که سابقاً مرمت و ساخت شعب متعدد بانک ملی را در سراسر ایران دارد، قرار است این مرمت را نیز انجام دهد. نقشه‌هایی که او برای این ساختمان تهیه کرده - به عنوان مثال مقاطع - بسیار کامل‌اند، ولی ای کاش همه چیز را به طرح اولیه اوتزون بر می‌گردانند. پیشخانه‌ایی که اکنون در بانک موجودند به پلان اولیه اوتزون هیچ ربطی ندارند.

همان طور که در تصاویر مشاهده می‌کنید، تکرار «زیگزاگ»‌های سقف در پلان دکوراسیون

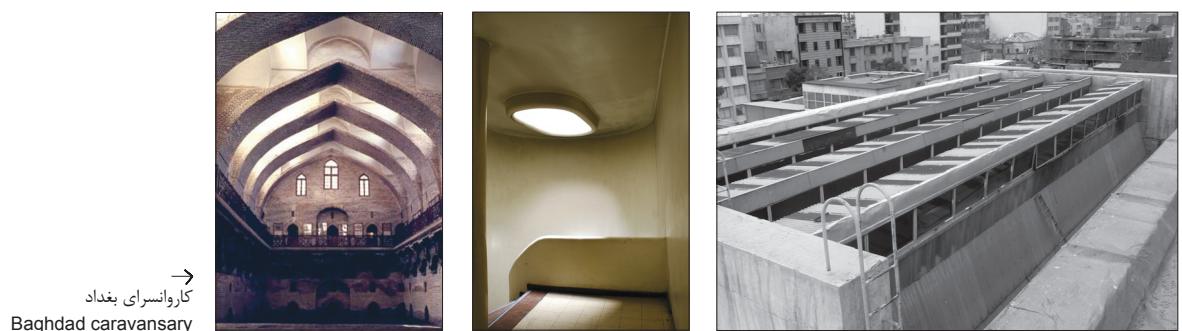
همیشه برایم این معملاً مطرح بوده که معماران نوآور از کجای ذهنشان اشکال کاملاً جدید را پیدا می‌آورند. در مورد اوتزون و اپرای سیدنی، باید سراغ کودکی‌اش برویم: پدرش سازنده کشتی بوده است. احتمالاً کشتی‌های تفریحی با بادبان‌های کتانی، کمی شبیه کشتی‌های دوران اکتشافات بزرگ، بدون شک اوتزون در کودکی همراه پدر به کارگاه کشتی‌سازی رفته است، و طرح‌های کشتی‌ها را مشاهده کرده است و تصویر بادبان‌ها و حجم‌های کشتی‌ها در ذهن او نقش بسته‌اند و هنگامی که معمار شده، به این فکر افتاده که چگونه می‌توان با بتن و آهن اشکالی آفرید به سبک و شکل بادبان‌های کشتی. بورن اوتزون در ۳۸ سالگی در مسابقه بین‌المللی اپرای سیدنی شرکت کرد و با طرح شگفت‌انگیزش، برنده آن شد.

اپرای سیدنی، شعر ناب سقف‌های منحنی نرم به آسمان سرکشیده، دور تادور آن آبهای اقیانوس چگونه بادبان‌های کشتی را به یاد نیاوریم؟ او، که اخیراً درگذشت، در سال ۲۰۰۳ پریترک را دریافت کرده بود. شاهکار معماری او، اپرای سیدنی است که در سال ۱۹۵۶ طراحی کرد و حداقل سه دهه از زمان خود جلوتر بود. موزه بیلبائو فرانک گهری، که در اواسط دهه ۸۰ میلادی طراحی شد، به آن بسیار مدیون است. تعداد آثار اوتزون بسیار کم است، اما کمیت آن‌ها با کیفیت جبران شده است. اوتزون زمانی تحت تأثیر معماری ارگانیک فرانک لوید رایت و آلوار آلتوبود^۱ و خانه‌ای که برای خود ساخت، شباهت بسیاری با کارهای رایت داشت. دو سال بعد، طرح اپرای سیدنی را با سقف‌های سبکی که منتقدان آن را با پوسته صدف مقایسه کردند، ارائه داد. سقف‌های اپرای محاسبات بسیار پیچیده‌ای را می‌طلبیدند که شرکت آو آرپ انجام داد. پوسته‌های سقف‌ها از بتن پیش‌تنیده طراحی شدند. این بنای نمادین معماری معاصر جهان با مشکلات اجرایی بسیاری مواجه شد، اما می‌توان گفت که «موضوع» معماری اوتزون، سقف و طرح‌های غیرمتعارف آن است. در بانک ملی، شعبه انقلاب تهران نیز، سقف، طرح بسیار جسورانه‌ای دارد.

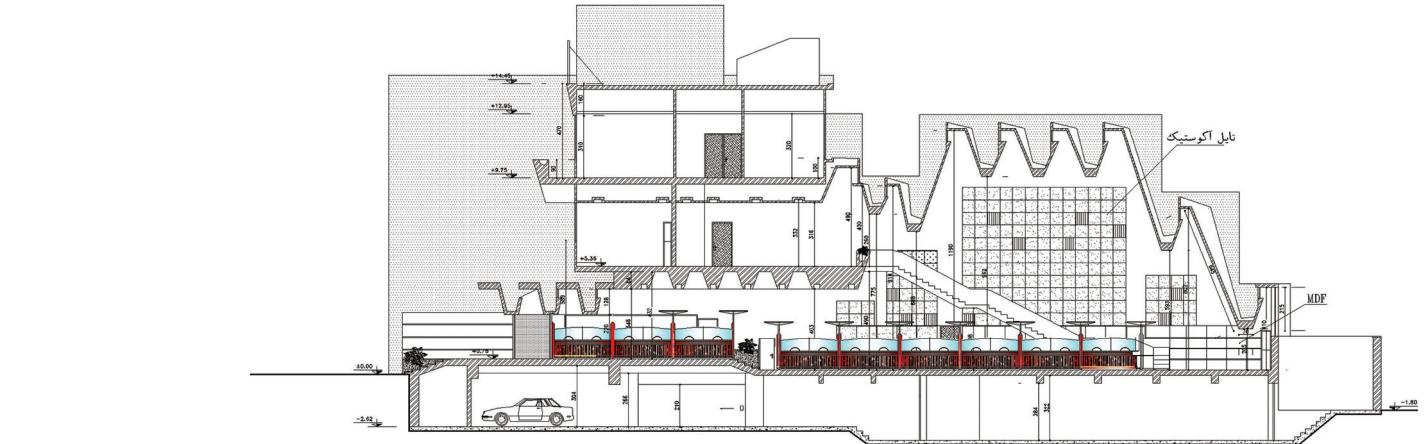
بانک ملی در سال ۱۳۳۷/۱۹۵۸ طراحی شد و در سال ۱۳۴۱/۱۹۶۲ ساخت آن به اتمام رسید. پلان

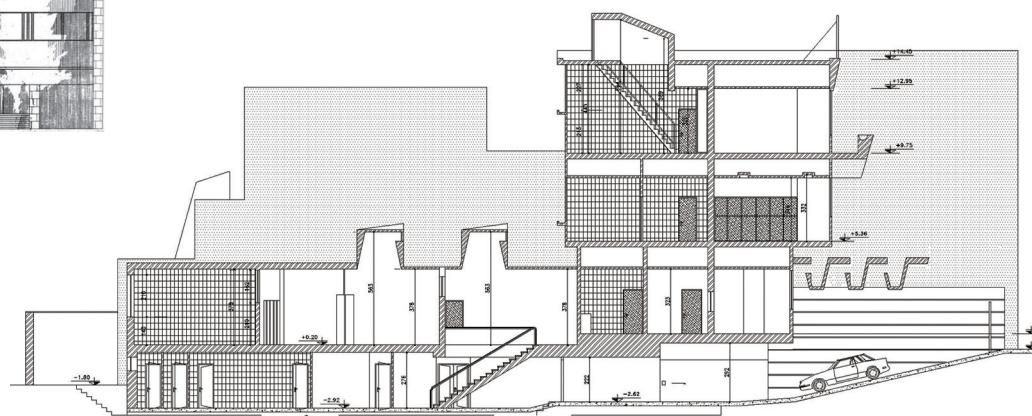
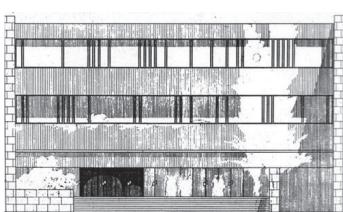

Section A-A

برش

Section B-B

برش

طرح جدید بازسازی
Renovation plan

Existing counters, nothing like it in original design

پیشخانهای موجود که در نقشه اوتون و وجود نداشتند.